

การแต่งกายของสตรีไทย ในกระแสโลกาวัตตร

พฤทธิ์ ศุภเศรษฐศิริ

หากมองย้อนไปถึงช่วงรัตนโกสินทร์ตอนต้นในราว พ.ศ. ๒๓๒๕-๒๔๑๑ ซึ่งเป็นยุคของรัชกาลที่ ๑ - ๔ แล้ว ภาพการแต่งกายของสตรีไทยในช่วงนั้นก็จะมีไม่พ้น การนุ่งผ้าจีบ หรือนุ่งผ้าโจงกระเบน ห่มผ้าแถบ ผ้าสไบ ทรงผมของสตรีตอนต้นรัตนโกสินทร์ก็จะไว้ผมปัก แทนการไว้ผมยาวที่มุ่นไว้บนศีรษะ และผมปักชนิดปล่อยผมด้านหลังให้ยาวลงมาประบ่า ผมปักของสตรีไทยสมัยรัตนโกสินทร์จะไว้ผมด้านหลังสั้น รูปแบบของการแต่งกายของสตรีไทย ดูจะไม่มี ความแตกต่างกันระหว่าง หญิงสูงศักดิ์ และหญิงชาวบ้าน หากส่วนที่จะทำให้แตกต่างก็คงอยู่ที่ เนื้อผ้า และ เครื่องประดับ กล่าวคือ สตรีสูงศักดิ์จะใช้ผ้าทอเนื้อละเอียดสอดด้ายเงิน ด้ายทอง ผ้าไหมอย่างดี อาทิ ผ้ายกทอง ผ้าปุมทอง ผ้าสมปัก และผ้าเยียรบับ ขณะที่หญิงสามัญ ชาวบ้าน ก็จะใช้ผ้าพื้นๆ ผ้ายาลเนื้อเรียบ สำหรับผ้าสไบ หญิงชาวบ้านก็จะห่มตะเบงมาน หรือคาดผ้าแถบ รัดอก หากมีโอกาสพิเศษ เช่น ไปวัดทำบุญ มีงานพิธีการก็จะห่มสไบ ซึ่งมีทั้งที่เป็นสไบเรียบ และ สไบจีบ ทว่า สตรีสูงศักดิ์และเจ้านายชั้นสูง จะห่มด้วยสไบผ้าแพร ซึ่งอาจจะปักดิ้นประดับเพิ่มเติมอย่างหรูหรา นอกจากนี้อาจจะห่มผ้ากรองทอง ซึ่งเป็นผ้าโปร่งลักษณะตาข่ายๆ เล็กๆ ด้วย ใหมทอง นอกจากนี้ สตรีสูงศักดิ์ หรือเจ้านายฝ่ายในจะนุ่งผ้าทั้งแบบนุ่งจีบ และนุ่งโจง ขณะที่ ชาวบ้านสามัญทั่วไปจะไม่นุ่งจีบเลย สีนุ่งของชาวบ้านมักจะเป็นสีดำ หรือเขียวตะพุ่น

ภาพ ๑ : การแต่งกายของสตรีเจ้านายชั้นสูง ใน สมัยรัชกาลที่ ๔ ทรงผ้าโจงเป็นผ้าไหมยกดอก ห่มสไบแพรจีบ ทรงผมโกนท้ายทอยเกลี้ยงแบบผม ชาย ไว้จอนหูยาวเพื่อทัดดอกไม้ ฉลองพระบาท กำมะหยี่ อย่างเจ้านายชั้นพระชิตาสมัยเก่า

ภาพ ๒ : สมเด็จพระเทพศิรินทราบรมราชินี อัครมเหสีในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสไบ ๒ ชั้น ชั้นในเป็นสไบแพรจีบ ชั้นนอกเป็นสไบคาดทองยกดอก ทรงพระภูษาจีบผ้าคาดทองยกดอก

ภาพ ๓ : สมเด็จพระนางเจ้าสุภัททันตาภุมาริรัตน พระบรมราชเทวีในรัชกาลที่ ๕ ทรงนุ่งจีบฉลองพระบาทแบบฝรั่ง

ภาพ ๔ : พระองค์เจ้าหญิงทักษิณุชา พระราชธิดาในรัชกาลที่ ๔ ทรงนุ่งพระภูษาแบบโจงกระเบน แต่เป็นผ้าทอสอดทอง และมีเชิง

ภาพ ๕ : สมัยรัชกาลที่ ๔ หญิงนุ่งโจงกระเบน ไว้ผมปีกและไว้จอนหูยาว

ภาพ ๖ : สมัยรัชกาลที่ ๕ หญิงนุ่งโจงกระเบน ไว้ผมปีก

จวบจนในสมัยรัชกาลที่ ๕ (พ.ศ. ๒๔๑๑ - ๒๔๕๓) ด้วยสาเหตุของการติดต่อกับต่างประเทศมีมากขึ้น ทั้งทางด้านการค้า และการศึกษา สิ่งต่างๆ เหล่านี้มีส่วนทำให้วัฒนธรรมการแต่งกายของชาวตะวันตกเข้ามามีส่วนสัมพันธ์กับวัฒนธรรมการแต่งกายของสตรีไทยมากขึ้น

ด้วยเชื่อว่าเป็นลักษณะของความเจริญ แต่ทว่าการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเป็นไปเฉพาะในหมู่เจ้านายในราชสำนัก และคนชั้นสูง ซึ่งมีกำลังทรัพย์ที่จะซื้อแพรพรรณวัตถุตกแต่งเหล่านั้นได้ อีกประการหนึ่งอาจจะเป็นเพราะความคิดที่ปลูกฝังกันมาว่าไม่ควรทำสิ่งใดเทียมเจ้าเทียมนายของคนระดับกลางรองลงมาซึ่งสามารถจะแต่งกายเช่นนั้นตามแบบได้ ซึ่งทำให้อิทธิพลด้านแฟชั่นการแต่งกายของตะวันตกไม่ได้ขยายตัวไปสู่วงที่กว้างคนทั่วไปยังคงแต่งกายตามประเพณีนิยมแบบเดิม

การแก้ไขวัฒนธรรมการแต่งกาย โดยนำแบบการแต่งกายของชาวตะวันตกมาผสมผสานกับการแต่งกายตามแบบเดิมนี้เริ่มขึ้นตอนต้นรัชกาลที่ ๕ ในปี พ.ศ. ๒๔๑๓ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้เจ้านายและผู้ตามเสด็จประพาสสิงคโปร์เริ่มไว้ผมยาว ซึ่งเป็นต้นแบบของการเริ่มเล็กลงไว้ผมทรงมหาดไทยอย่างชายไทย ด้วยทรงปรารภว่า ผมโบราณแบบมหาดไทยนั้น “ทำให้ฝรั่งดูหมิ่นไทยว่าเป็นชาวป่าเถื่อน” ขณะที่ฝ่ายชายเล็กลงไว้ผมมหาดไทยทางฝ่ายหญิงก็เล็กลงไว้ผมปีกเปลี่ยนเป็นไว้ผมยาว ผู้ที่เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงคือ เจ้าคุณพระประยูรวงศ์ (แพ บุนนาค) พระสนมเอก “ครั้งนั้น ร. ๕ จะทรงชักชวนอย่างไรก็ไม่ทราบ ที่สุดเจ้าคุณพระประยูรวงศ์ก็ทูลรับอาสาเป็นผู้นำ แรกๆ คงมีผู้ก่อนขอด หรือไม่กล้าเอาอย่าง แต่เมื่อรู้ว่าเป็นพระราชนิยมก็ตามอย่าง ผมปีกก็เริ่มหายไป” (เอนก นาวิกมูล : ๒๕๒๕; ๕๐ - ๕๑) ถึง พ.ศ. ๒๔๑๖ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ โปรดเกล้าฯ ให้แก้ไขการแต่งกายของสตรีในราชสำนักคือ ให้คงการนุ่งจีบไว้เฉพาะเมื่อจะแต่งกับห่มคาด หรือสไบปักซึ่งเป็นการแต่งเต็มยศของสตรีในวังเท่านั้น ปกติให้นุ่งโจง ใส่เสื้อแขนกระบอกแล้วห่มสไบทับตัวเสื้อและให้สวมรองเท้ายกกับถุงเท้าหุ้มตลอดน่อง (กองจดหมายเหตุแห่งชาติ : ๒๕๒๕ : ๓๒)

ภาพ ๗ : เจ้าคุณพระประยูรวงศ์ ถ่ายประมาณ พ.ศ. ๒๔๑๖

เสื้อแขนกระบอกของสตรีสมัยนี้ มีการดัดแปลงเป็นแบบต่างๆ แล้วแต่จะตกแต่งตามความพอใจของแต่ละบุคคล เมื่อเลิกนุ่งจีบห่มสไบตัวเปล่า เครื่องประดับที่เคยใช้เช่นสร้อยสังวาล กำไลต้นแขนขนาดใหญ่ ก็มักจะไม่ได้นำมาใช้ แต่หันไปใช้เครื่องประดับอื่นๆ แทน อาทิ เข็มกลัดติดสไบ ซึ่งทำรูปแบบอย่างเข็มกลัดติดเสื้อของสตรีตะวันตก ต่อมา มีการดัดแปลงสไบเป็นสายสะพายแพรแทนแล้วสะพายบ่าซ้าย รวบชายไว้ที่เอวด้านขวา

หลังจากการเสด็จประพาสยุโรปใน พ.ศ. ๒๔๕๐ แล้ว ได้มีการนำเอาแบบอย่างการแต่งกายของสตรียุโรปมาดัดแปลงใช้กับการแต่งกายของไทย สตรีชั้นสูงของไทยเริ่มใช้เสื้อตัดตามแบบอังกฤษสมัยควีนวิกตอเรีย ซึ่งเป็นเสื้อแขนยาวพองตรงช่วงต้นแขน คอเสื้อตั้งสูง ตามแบบของแฟชั่นการแต่งกายของตะวันตกในยุค Fin de Siècle (๑๘๙๐-๑๙๐๐) สตรีไทยชั้นสูงนำโครงสร้างของเสื้อแขนพอง “แขนขาหมูแฮม” มาใช้โดยตัดประดับตกแต่งด้วยลูกไม้ โดยใช้คู่กับการนุ่งโจงกระเบนเป็นผ้าม่วง ผ้าลาย หรือผ้าพื้นสีเข้ากับตัวเสื้อ ใส่สายสะพายแพร สวมถุงน่อง รองเท้า

ภาพ ๘ : สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงลพบุรีราเมศวร์ ทรงฉายกับพระวิมาดาเธอกรมพระสุทธาสินีนาฏฯ ทรงฉายเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๕

ภาพ ๕ : สมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถทรงฉาย พ.ศ. ๒๔๓๘ ทรงชุดทรงตามแบบแฟชั่นตะวันตก ในยุค Fin de Siècle

ปลายรัชกาลที่ ๕ แบบเสื้อของสตรีไทยได้เปลี่ยนไปอีก เป็นเสื้อลูกไม้ตัดแบบยุโรป นิยมตัดแบบคอตั้งสูง แขนยาวพองฟูมีระบายลูกไม้เป็นชั้นๆ รอบแขนเสื้อ ตกแต่งด้วยริบบิ้น เอวเสื้อจีบรัดเข้ารูปหรือคาดเข็มขัด สะพายแพร สวมถุงเท้าที่มีลายโปร่ง หรือปักด้วยด้ายงดงาม สวมรองเท้าส้นสูง แพรสะพายก็มีลักษณะเป็นแพรฝรั่งระบายหย่อนพองาม เป็นผ้าที่สั่งเข้ามาสำหรับเป็นแพรสะพายโดยเฉพาะ เครื่องประดับนิยมสร้อยไข่มุกซ้อนกันหลายๆ เส้น มีการประดับประดาด้วยเพชรนิลจินดามากกว่าแต่ก่อน ซึ่งส่วนใหญ่เครื่องประดับจะออกแบบแล้วสั่งทำจากต่างประเทศ

ทรงผมหลังจากสาวชาววังเลิกไว้ผมปีกแล้วไว้ผมยาวประดับตามพระราชดำริอยู่ระยะหนึ่งแล้ว ต่อมาก็เปลี่ยนเป็นผมทรงดอกกระพุ่ม ซึ่งเป็นที่นิยมกันทั่วไป แม้แต่สตรีนอกราชสำนัก

หญิงชาวบ้านทั่วไปยังคงนุ่งโจงกระเบน ส่วนมากเป็นผ้าพื้นและหม้อผ้าแถบ และสไบเรียบๆ เหมือนเดิม

ภาพ ๑๐ : เจ้าจอมหม่อมราชวงศ์สดับ ลดาวัลย์ ถ่ายในสมัยรัชกาลที่ ๕

ภาพ ๑๑ : สมเด็จพระเจ้าฟ้าหญิงสุทธาทิพยรัตน์ สุขุมวดี วัดดิยกุลยาวดี
(สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงศรีรัตนโกสินทร์) พระราชธิดาในรัชกาลที่ ๕

ภาพ ๑๒ : พระนางเจ้าสุกุมลมารศรีพระราชเทวี ในรัชกาลที่ ๕

พอถึงช่วงสมัยรัชกาลที่ ๖ (พ.ศ. ๒๔๕๓ - ๒๔๖๘) ตอนต้นรัชกาลสตรียังคงนุ่งโจงกระเบนใส่เสื้อลูกไม้มีระบาย แต่คงจะเล็กกว่าเก่า และนิยมแขนเสื้อยาวเสมอข้อศอก แขนไม่พองมาก และไม่รัดเป็นชั้นๆ มีผ้าสไบพาดไหล่ โดยรวบตอนหัวไหล่ติดเข็มกลัด แล้วปล่อยให้หย่อนลงมา รวบชายสไบ ไว้ข้างลำตัว ทั้งชายยาว มีการใช้ผ้าแพรพิมพ์ดอกทำแพรสะพาย นอกเหนือไปจากผ้าแพรบางและผ้าลูกไม้อย่างสมัยก่อนหน้า ผมหักยังคงเป็นทรงดอกกระตุ่ม ผมหักไม่ค่อยมีปรากฏแล้ว “ต่อมาเกิดพระราชนิยมหมยขาวเกล้ามวย นุ่งซิ่น และพันขาว การแต่งกายของผู้หญิงก็เปลี่ยนไปบ้าง และผู้นำก็คือราชสำนักอีกนั่นเอง” (เอนก นาวิกมูล : ๒๕๒๕ : ๘๐) เหตุนี้บรรดาสตรีชั้นเจ้านายก็เริ่มหันมาเริ่มนุ่งซิ่นมีเชิงงดงาม เสื้อก็เปลี่ยนจากเสื้อลูกไม้เป็นเสื้อผ้าแพร ผ้าโปร่งบาง หรือผ้าพิมพ์ดอก คอเสื้อส่วนมากเป็นคอปาดกว้างเรียบๆ แขนเสื้อจะสั้นระดับต้นแขนและยาวไม่เกินข้อศอก ตัวเสื้อจะหลวมยาวเสมอสะโพก การเข้าวังแขนของเสื้อดูจะมีได้เข้าวังแขนที่บำเหน็จเหมือนเสื้อยุคนี้ หากแต่จะเป็นลักษณะไหล่ถ้ำแบบเสื้อรูปตัวที่ ในช่วงนี้จะไม่นิยมสะพายแพร อาจเป็นเพราะเห็นว่ารูปแบบการแต่งกายเป็นแบบฝรั่งมากขึ้น การสะพายแพรดูจะไม่เข้ากัน สตรียังคงสวมถุงน่อง และรองเท้าส้นสูง แต่ไม่นิยมถุงน่องที่ปักดิน และลวดลายนิยมถุงน่องสีพื้นๆ ให้เข้ากับผ้าซิ่นหรือสีเสื้อแทน (กองจดหมายเหตุแห่งชาติ : ๒๕๒๕ : ๓๓)

ทรงผมระยะแรกมีพระราชดำริให้สตรีในราชสำนักปล่อยผมยาวแบบตะวันตก แทนทรงดอกกระตุ่ม ต่อมาก็เกล้าผมยาวตลบไว้ที่ท้ายทอย เรียกว่าผมโป่ง เพราะบางคนยาวไม่พอเกล้าก็ใช้ก้อนผมรองภายในให้ผมจริงโป่งออกมา นอกจากทรงผมโป่งแล้วบางคนนิยมไว้ผมบ๊อบ ซึ่งเป็นผมตัดยาวเสมอคอ ผมข้างๆ ตัดให้ดูเป็นจอนหู ถ้าจอนใหญ่มากเรียกว่า บ๊อบหู แล้วใช้เครื่องประดับคาคีรีชะ

ภาพ ๑๓: สมเด็จพระเจ้าฟ้า กรมขุนศรีสัชนาลัยสุรกัญญา ฉลองพระองค์แบบสตรีสมัยต้นรัชกาลที่ ๖

ภาพ ๑๔ : พระนางเชลลขมลาวณ ฉลองพระองค์ตกแต่งด้วยผ้าเปรงบาง สร้อยพระศอไข่มุก เส้นยาว ไม่ทรงสะพายแพร แต่ใช้ภูษาพันรอบบั้นพระองค์ ฉลองพระบาทสั้นสูง และถุงพระบาทไม่มีลาย

ภาพ ๑๕ : สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงเพชรบุรีราชสิรินทร ทรงไว้ผมโป่ง

จวบจนในสมัยรัชกาลที่ ๗ (พ.ศ. ๒๔๖๘ - ๒๔๗๗) “แบบเสื้อต่างๆ ของสตรีแทบจะกล่าวได้ว่า ลอกมาจากหนังสือแบบเสื้อตะวันตกที่ส่งเข้ามาขายในสมัยนั้น หรือลอกเลียนแบบจากภาพยนตร์ฝรั่งที่เข้ามาฉาย ซึ่งส่วนใหญ่เป็นภาพยนตร์อเมริกัน” (กองจดหมายเหตุแห่งชาติ : ๒๕๒๕ ; ๓๔) ลักษณะเด่นของการแต่งกายสตรีในยุคนี้ คือ เสื้อตัวหลวมยาวคลุมสะโพก ไม่มีแขน ชายเสื้ออาจทำคล้ายโบผูกห้อยทิ้งชายด้านข้าง คอเสื้อกลมกว้าง คอวี ไม่นิยมทำปกเสื้อ นุ่งกับถุงสำเร็จยาวแค่ปรกเข่าเล็กน้อย นิยมขึ้นพื้นไม่มีลายและเชิง เลิกสะพายแพร เครื่องประดับยังคงเป็นสร้อยมุก สร้อยทองเส้นสั้นๆ ไม่ยาวเหมือนกับสมัยรัชกาลที่ ๖ ข้อมือนิยมสร้อยข้อมือที่คล้ายลูกบิด สวมถุงน่องสีพื้น กับรองเท้าส้นสูง

ในกลุ่มสตรีผู้นำสมัย จะเริ่มสวมกระโปรงแบบฝรั่งบ้าง โอกาสที่ใ้ใช้มักสวมใส่เพื่อออกงานสังคัม งานราตรีสโมสร ซึ่งเป็นลักษณะอิทธิพลของแฟชั่นตะวันตกช่วง ค.ศ. ๑๙๓๐ ดังภาพ

ภาพ ๑๖ : พระองค์เจ้าหญิงอภันตริปชา, พระองค์เจ้าหญิงอดิสรีย์สุริยาภา และพระองค์เจ้าหญิงอาทรทิพยอาภา ทรงฉลองพระองค์ตามแบบการแต่งกายสตรีในสมัยรัชกาลที่ ๗

ทรงผมในยุคนี้นิยมทำ “ผมคลื่น” ผมตัดลอนด้วยน้ำยาตัด และคีมเผาไฟจากเตาด่าน และผมทรง ชิงเกิล ซึ่งคล้ายผมบ๊อบเดิมแต่ตัดสั้นเข้าที่ท้ายทอยจนเห็นเชิงผมสูงคล้ายผมผู้ชาย รวมทั้งทรง “อีตันครีอบ” ซึ่งเป็นทรงผมสั้นขอยเชิงผมขึ้นสูง และตัดเปิดให้เห็นโบริหู ผมทรงสั้นเหล่านี้จะเป็นที่นิยมเฉพาะผู้ที่ทันสมัยบางคนเท่านั้น

อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงของรูปแบบการแต่งกายของสตรีไทยในลักษณะดังกล่าวก็คงกระจายอยู่ในหมู่สตรีชั้นสูง และในเมือง ทว่าสตรีสามัญชนทั่วไป และตามหัวเมืองก็คงยังเป็นผ้าแถบหรือเสื้อคอกระเช้า เก็บชายเสื้อไว้ในผ้าถุงหรือโจงกระเบน

ในสมัยรัชกาลที่ ๘ (พ.ศ. ๒๔๗๗ - ๒๔๘๕) ช่วงที่สำคัญที่สุดคือ ยุครัฐนิยม โดยจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี มีการปฏิวัติวัฒนธรรมด้านการแต่งกาย โดยออกประกาศหลายฉบับเกี่ยวกับเครื่องแต่งกาย ตามแบบสากลนิยม และประเพณีนิยม เพื่อให้สมกับการเป็นอารยชน โดยกำหนดให้สตรีทุกคนไว้ผมยาว เลิกใช้ผ้าโจงกระเบน เปลี่ยนเป็นนุ่งผ้าถุงแทน เลิกการใช้ผ้าผืนเดียวคาดอก หรือเปลือยกายท่อนบน ให้ใส่เสื้อแทน และวางระเบียบเครื่องแต่งกายของข้าราชการหญิงไว้ว่าจะต้องใส่เสื้อขาวนุ่งกระโปรงสีสุภาพหรือผ้าถุงและสวมรองเท้าหุ้มส้น สวมถุงเท้าสั้นหรือยาวก็ได้ ตลอดจนต้องสวมหมวก การสวมหมวกของสตรีนั้นเป็นเรื่องที่รัฐบาลให้ความสำคัญมาก เน้นว่าเป็นการนำชาติไปสู่อารยะ ถึงกับมีคำขวัญว่า “มาลानำชาติไทย”

ทรงผมของสตรีในยุคนี้เริ่มนิยมมัดตัด โดยตัดด้วยไฟฟ้าเป็นลอน และไว้ผมยาวมากขึ้น มีการตัดยาวแบบสตรีตะวันตก สำหรับสตรีสูงอายุนิยมเกล้ามวยส่วนมากก็เป็นมวยเรียบ ๆ อย่างไม่รู้ก็ตีชาวบ้านทั่ว ๆ ไปก็คกงุ่นผ้าถุง เพราะกระโปรงเป็นเรื่องของชาวกรุง

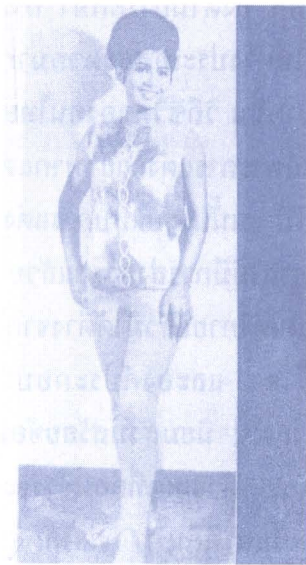
ภาพ ๑๗ : หญิงไทยสวมหมวก ในสมัยรัชกาลที่ ๘

กระทั่งสมัยรัชกาลที่ ๕ (พ.ศ. ๒๔๘๕ - ปัจจุบัน) ในระยะแรกที่ต่อเนื่องมาจากรัฐบาลก่อนในช่วง ๑๐ ปีแรกก่อนถึง พ.ศ. ๒๕๐๐ การเปลี่ยนแปลงด้านการแต่งกายของสตรีในเมืองกรุงของไทยก็คือรูปแบบกระโปรงนิวลูก ซึ่งเป็นกระโปรงผ้าเจดีย์วงกลม รวมทั้งมีรูปแบบกระโปรงผ้า ๔ ชั้น ๖ ชั้น และ ๘ ชั้น รวมทั้งกระโปรงจีบรอบตัว ความยาวของกระโปรงจะยาวคลุมเข่าเล็กน้อย เสื้อมีคอแบบต่างๆ คอกกลม คอวี คอสี่เหลี่ยม ปกบัว ปกฮาวาย เชิ้ต แขนเสื้อนิยมแขนสั้น ความยาวคลุมต้นแขน นอกจากกระโปรงนิวลูกแล้ว กระโปรงเชือกยาวคลุมเข่าก็ยังคงมีให้พอเห็นได้ ทรงผมตัดลอนได้รับความนิยมแพร่หลาย แต่นิยมแสกข้าง

ภาพ ๑๘ : กระโปรงนิวลูก ในตอนต้นสมัยรัชกาลที่ ๕

ในช่วงทศวรรษแรกของพุทธศตวรรษที่ ๒๖ การแต่งกายของสตรียังคงมีลักษณะใกล้เคียงกับยุคก่อนหน้า กระโปรงนิวลูกยังคงเป็นที่นิยมของสตรีในช่วงต้นทศวรรษ แต่กระโปรงแคบประเภทกระโปรงสองชั้น เริ่มปรากฏแนวนิยมชัดเจน มีทั้งตัดติดกันทั้งชุด และกระโปรงแยกชั้นกับเสื้อ ความยาวของกระโปรงช่วงต้นทศวรรษนี้จะยาวครึ่งน่อง แพชั่นเครื่องแต่งกายสตรีพัฒนาตามแบบตะวันตกมากขึ้น ทรงผมของสตรีนิยมตัดมากขึ้น และมีทั้งผมสั้นและยาว การแต่งกายยุคนี้จะทาแป้งเขียนคิ้ว และทาปากสีแดงจัด ยังไม่ปรากฏการทาแก้มเพื่อนั้น ในช่วงนี้สตรีจะนุ่งกางเกงขายาวประเภทขาลีบสอพอดีตัวความยาวเหนือข้อเท้า ชุดอาบนํ้ายังเป็นชุดติดกัน จวบจนในช่วง พ.ศ. ๒๕๐๘ กางเกงผ้ายัดรูป มีสายคาดเริ่มเป็นที่นิยมกันในหมู่สตรีชาวกรุง และผู้มีการศึกษาที่ทันสมัย สาวชาวกรุง หรือชาวเมืองจะใส่กางเกงยัดสีสดใส่กันหนาตา ในช่วงนี้สตรีตามชนบทยังคงสวมผ้าถุง หญิงสูงอายุจะนุ่งโจงกระเบนกันอยู่ การห่มผ้าแถบอาจพบเห็นได้จากหญิงชราในหมู่บ้านชนบท หากเป็นสตรีวัยกลางคนก็คองนุ่งโจงแล้วสวมเสื้อ ผมหงอกจะยังมีให้เห็นได้ในชนบท กล่าวได้ว่าภาพของวิถีการแต่งกายแบบไทยๆ ยังมีให้เห็นก็อยู่ในชนบท และต่างจังหวัด

ภาพ ๑๕ : สตรีสวมกางเกงผ้ายัดรูป ในสมัยรัชกาลที่ ๕

ในช่วงทศวรรษที่ ๒ อิทธิพลการแต่งกายของตะวันตก เข้ามามีบทบาทกับรูปแบบการแต่งกายในหมู่นิสิตนักศึกษา คนในสังคมเมือง กลุ่มคนหนุ่มสาวอย่างเห็นได้ชัดเจน รูปแบบการแต่งกายของสตรีในช่วงนี้ที่เด่นก็คือ กระโปรงมินิสเกิร์ต ซึ่งมีความยาวแค่คลุมต้นขาเล็กน้อย กระโปรงผู้หญิงส่วนใหญ่จะสั้นเหนือเข่า นิยมสวมทับรองเท้าวางพื้นหนาสูง ซึ่งเรียกรองเท้าสันตึก หรือ

อเตารีด ผมนิยมไว้หลากหลายแบบทั้งยาวปล่อย และซอยสั้น คารานักร้องบางคนนิยมสวมรองเท้าบูทสูงถึงเข่ากับกระโปรงมินิสเกิร์ต พร้อมกันนี้ก็มีการนิยมสวมกางเกงปลายขาบานยาวคลุมเท้า ซึ่งเรียกว่าทรงเซลเลอร์ และทรงม้อด ซึ่งจะรัดรูปช่วงบนและเริ่มบานตั้งแต่หัวเข่า รวมทั้งแฟชั่นกางเกงขาสั้นที่เรียกว่า สอทแพนท์ ซึ่งจะสวมในกลุ่มคนที่เปรี๊ยะมากๆ รูปแบบการแต่งกายของสตรีไทยยุคนี้คงได้แก่ภาพลักษณ์ของ ดาราสาว ภาวนา ชนะจิต นั่นเอง อย่างไรก็ตามเราก็คงพอเห็นภาพวิถีการแต่งกายแบบไทย ได้ตามชนบทไทยๆ ดูจะไม่ค่อยมีให้พบเห็น เด็กสาวต่างจังหวัดเริ่มสวมกางเกงขายาวแทนผ้าถุงมากขึ้น

นอกจากกระโปรงมินิแล้ว ในช่วงเดียวกันนี้ก็มียุคที่ไม่นิยมกระโปรงสั้น หันไปสวมกระโปรงยาวครึ่งน่องที่เรียกว่า กระโปรงมิดี เกิดขึ้นด้วย พร้อมๆ กับการใส่กระโปรงชุดราตรียาวแบบแม็กซี ไปงานเลี้ยงต่างๆ ด้วย

หลังจากทศวรรษที่ ๒ ของพุทธศตวรรษที่ ๒๖ การแต่งกายของสตรีไทยพัฒนาสู่รูปแบบสากลแบบตะวันตกมากขึ้น ด้วยอิทธิพลของความเจริญด้านการคมนาคม ติดต่อกับ การเดินทางไปมาหาสู่ การติดต่อกับต่างประเทศ ทั้งด้านการศึกษา การค้า ชาวต่างชาติเดินทางมาเมืองไทยกันมากขึ้น คนไทยเราก็เดินทางไปต่างประเทศสะดวกมากยิ่งขึ้น ข่าวสารต่างๆ จากต่างประเทศถึงมือผู้รับชาวไทยได้รวดเร็วมากขึ้น วิถีชีวิตของคนไทยในทศวรรษที่ ๓ ดำเนินตามแบบตะวันตกหรืออเมริกันอย่างมาก มิได้เฉพาะการแต่งกาย หากแต่ยังรวมถึงวิถีชีวิต อาหารการกิน ถึงขั้นที่ว่าอเมริกามีสิ่งใดประเทศไทยก็มีเช่นนั้น รูปแบบการแต่งกายของสตรีไทยยุคนี้ แทบจะไม่หลงเหลือร่องรอยของความเป็นไทย หากไม่มีการส่งภาษาแล้วยากที่จะบอกได้ว่า สตรีที่อยู่เบื้องหน้าเป็นคนไทยหรือไม่เพราะจากเครื่องแต่งกายแล้วมิได้ต่างจากได้ห้วน ฮองกง ญี่ปุ่น แม้แต่ตะวันตก ต่างแต่เพียงผิวพรรณหน้าตา และองค์ประกอบเล็กๆ น้อย อาทิ การสวมใส่เครื่องประดับของสตรีไทย ระดับกลางลงไป นิยมสวมสร้อยข้อมือทอง สร้อยคอทองคำกันอย่างมากมายแบบที่ฝรั่งเรียกว่า “Oriental gold” ด้วยเหตุที่ค่อนข้างจะเป็นลักษณะประจำชาติที่คลั่งทอง ซึ่งไม่พบในตะวันตกหรือแม้แต่ชาวเอเชียชาติอื่นๆ ก็ว่าได้ ในช่วงนี้หากเรามองหญิงสาวตามชนบทภาพที่เห็นก็คือ กางเกงยีนส์ เกลื่อนไปทั่ว ออกจะดูชนบทมาก ๆ ที่จะพบสาวนุ่งผ้าถุง แม้แต่หญิงวัยกลางคนก็ดูจะสวมกางเกง แม้แต่กางเกงยัดก็ปรากฏให้เห็น ภาพสตรีไทยนุ่งห่มกายแบบไทยๆ ดูจะเป็นของที่หาพบยาก การแต่งกายชุดแบบไทยกลายเป็นรูปแบบของการแต่งกายในโอกาสพิเศษ มากกว่า จนแทบกล่าวได้ว่าขณะที่ทุกอย่างยังปรับสู่ภาพสากล คนไทยเราดูจะเกิดการโหยหาภาพวิถีเก่าแบบไทยมากขึ้น ภาพการแต่งกายแบบไทย ๆ กลายเป็น “ความน่านมอง” เหมือนของเก่าที่หายากมากขึ้นทุกที

กระแสนของการเป็นสากลดูจะเดินหน้าจนไม่สามาถจะมีผู้ใคร่รังไว้ได้ ปัจจุบันนักออกแบบเครื่องแต่งกายสตรีไทย ถึงขั้นอยู่ระดับเดียวกับนักออกแบบต่างชาติ จนมีที่ท่าว่า รูปแบบการแต่งกายของตะวันตก อาจถูกอำนาจการบงการของคนเอเชียช่วยผลักดันด้วยซ้ำไป

ภาพลักษณ์ของการแต่งกายของสตรีแบบไทยในยุคนี้ คงหลงเหลือเฉพาะภาพของนางงาม หรือผู้ร่วมกิจกรรมในเทศกาลต่าง ๆ อาทิ วันสงกรานต์ วันลอยกระทง ฯลฯ แต่งกายกันด้วยชุดไทยพระราชนิยม และไทยประยุกต์ ซึ่งองค์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถได้โปรดให้ออกแบบไว้เป็นเครื่องแต่งกายประจำชาติของสตรีไทย ทั้งนี้ก็มีสตรีเพียงไม่กี่ร้อยละสิบที่เรียกชื่อชุดไทยเหล่านั้นได้ถูกต้อง รวมทั้งเข้าใจถึงการแต่งกายชุดไทยเหล่านั้น หากพ้นจากครึ่งศตวรรษที่ ๒๖ นี้แล้ว การแต่งกายแบบไทย คงจะกลายเป็นของขลัง หรือของโบราณที่สูงส่งและอยู่เกินเอื้อมของหญิงไทยมากขึ้นก็เป็นได้...

บรรณานุกรม

กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, สมุดภาพวิวัฒนาการการแต่งกายสมัยรัตนโกสินทร์. กรุงเทพฯ:

อัมรินทร์การพิมพ์ ๒๕๒๕

ชาติ เอี่ยมกระสินธุ์ สยามรำลึก. กรุงเทพฯ รวมสาส์น, ๒๕๒๑.

ชาติ เอี่ยมกระสินธุ์ แลหลังบางกอก เรื่องศิลป์, ๒๕๒๐.

ชาติ เอี่ยมกระสินธุ์ สยามยุคเก่า. กรุงเทพฯ ประพันธ์สาส์น, ๒๕๒๐.

ชาติ เอี่ยมกระสินธุ์ เมืองไทยสมัยก่อน. เรื่องศิลป์, ๒๕๒๐.

ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระบรมชนกนาถ. ความทรงจำ. ศิลปบรรณาการ, ๒๕๑๕.

ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระบรมชนกนาถ, “ประวัติเจ้าคุณพระประยูรวงศ์,” ประชุมบทละครคดีคดีดำบรรพ์
ฉบับบริบูรณ์, พิมพ์ครั้งที่ ๓. ๒๕๖๖.

นฤมล ปราชญ์โยธิน วิวัฒนาการเครื่องแต่งกายสตรี. กรุงเทพฯ: พี เอส การพิมพ์, ๒๕๒๕,

ปิยมิตร. ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๖๒ จำนวนที่ ๗ เมษายน ๒๕๐๑

ปิยมิตร. ฉบับสุภาพสตรี ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๒๕๕ จำนวนที่ ๓๐ เมษายน ๒๕๐๕.

ผดุงศิลป์. ๕(๑๒):; ๒๓ มีนาคม ๒๕๐๑.

ผดุงศิลป์. ๕(๔๘):; ๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๐๑.

ภาพข่าวสยามนิกร. ๔(๕๓): ปักข์แรก, ๒๔๕๔.

สกุลไทยรายสัปดาห์. ๖(๒๘๐): ๗ มีนาคม ๒๕๐๓.

เอนก นาวิกมูล, หนังสือชุดกรุงเทพฯ สองศตวรรษ : การแต่งกายสมัยรัตนโกสินทร์.

เมืองโบราณ ๒๕๒๕.

Wilcox, TurnerR. *The Mode in Costume*. Charles Scribner's Sons, New York: 1958.